

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK VII.

CELOVEC, PETEK, 18. APRIL 1952

ŠTEV. 27 (487)

Nikdar ne bo zamrla v nas izseljeniška zavest

Zveza slovenskih izseljencev se je na svojem občnem zboru spominjala nasilja pred desetimi leti

Številni zastopniki izseljeniških družin so se v torek, 15. aprila, zbrali na letnem občnem zboru Zveze slovenskih izseljencev, da pregledajo delo njenega odbora in da se skupno spomnijo tistega dne, ko se je pred desetimi leti začelo njihovo in njihovih družin trpljenje. V spominu na te temne dni aprila 1942. leta je tudi predsednik Zveze slovenskih izseljencev, Vinko Gröblacher otvoril občni zbor. Kot da bi pravkar šele bilo, se je moralo dozdevati vsakemu, ki je poslušal njegove besede, s katerimi je orisal občutke prizadetih, ki so v dolgi črni črti korakali pred desetimi leti iz prehodnega taborišča v Zrelcu proti celovškemu kolodvoru, odkoder so jih nacistični rablji odpeljali v tujino, v izseljeništvu, kjer so nato morali v trpljenju preživeti tri leta, tri mesece in tri dni.

Spominu na tiste izseljence, ki se niso več vrnili iz tujine domov in na one, ki so po vrnitvi v domovino, zlasti pa v času od zadnjega občnega zбора legli v prerani grob — mnogi prav zato, ker so si v izseljeništvu nakopali neozdravljive bolezni ali sicer utrpeli na zdravju — se je s kratkim nagovorom poklonil podpredsednik ZSI, Janko Ogris, ki je povedal, da pomeni dan izselitve za koroške Slovence prav toliko, kot pomeni „Kosovo polje“ za srbski narod. Ponovil je nekdanjo izseljeniško obljubo, da bo dan izselitve njihov dan, ki naj bi jih spominjal na to, kar je fašizem z njimi nameraval storiti. Delegati na občnem zboru pa so preminule tovariše in sotrpine počastili z enominutnim molkom.

V poročilu, ki ga je nato podal podpredsednik ZSI Jaka Reichmann, je odbor Zveze slovenskih izseljencev jasno in odločno izpovedal svoje gledanje na položaj izseljencev ob 10. obletnice izselitve in poročal o delu za interese in pravice izseljencev in za dokončno popravilo še vedno nepopravljive škode. Med drugim je tov. Reichmann dejal:

Ni slučaj, da smo se zbrali na občnem zboru Zveze slovenskih izseljencev prav danes, ko se desetič ponavlja ta dan, dan, ki bo za vse čase neizbrisno zapisan v srcu slehernega poštenega koroškega Slovenca. Spominjali se ga bomo kot dneva, ko so z enim samim silnim

zamahom hoteli enkrat za vselej zapečatiti usodo slovenskega življa na Koroškem, ko so čez noč skušali uresničiti vse tiste zločinske načrte, ki so jih pripravljali že desetletja. Ko obujamo spomine na dogodke pred desetimi leti, pa se moramo živo zavedati, zakaj smo bili izseljeni, zakaj so nas pregnali z rodne zemlje in nas oropali celotnega premoženja.

Če pomislimo, da so ta svoj zločin načrtno pripravljali že vsa leta prve avstrijske republike in ga po prihodu nacizma le uradno potrdili s povelji „Macht mir das Land deutsch“ in „Der Kärntner spricht deutsch!“, potem si moramo biti na jasnem, da je bil njihov edini namen popolno iztrebljenje slovenskega naroda na Koroškem. Z drugimi besedami: smrt vsemu in vsakomur, ki se ne odreče svoji slovenski narodnosti, ki ne zataji svoje slovenske materne besede. Tudi nam so namenili isto usodo; za vedno naj bi ostali v daljni tujini, kar dokazuje dejstvo, da so na naših uropanih posevkih namestili nove gospodarje, tujce, ki

so bili bolj zvesti idejam tisočletnega rajha. Za nami pa bi po njihovih načrtih romali še tisoči in tisoči slovenskih ljudi v taborišča, v trpljenje in smrt, in ne bi delali nobene razlike; do zadnjega bi uničili vse, ki bi se še upali izpovedati: Slovenec sem! Zato pa nikakor ne moremo razumeti naziranja, da so „bile naše družine izbrane v to trpljenje izven domovine zato, da si osvobodijo svobodni pogled na življenje, svet in domovino“. Mnenja smo, da je tako mišljenje sila podobno izjavam nekega obiskovalca leta 1942 na Hesselbergu, ki je izražal svoje zadovoljstvo nad izseljevanjem z besedami: Mamce, zdaj se boste vsaj lahko odpočile! **Odločno odklanjamo tako pojmovanje, kajti razvoj je pokazal, da pred desetimi leti nismo bili izbrani, da „prosto in svobodno dvignemo naš pogled“, marveč so nas pogнали z domače grude v črno negotovost samo zato, ker smo ohranili zvestobo svojemu slovenskemu narodu, kot zločince so nas tirjali tja, odkoder naj bi se nikdar več ne povrnili,**

in to ne glede na svetovnonazorno gledanje, marveč samo zato, ker smo bili Slovenci.

In tudi danes smo se zbrali brez razlike političnega prepričanja, zbrali smo se izseljenci-sotrpini, ki se dobro zavedamo, da pred desetimi leti niso delali razlike med nami, marveč so nas vse zapisali gotovi smrti, neizbežnemu poginu. Prišli smo na občni zbor naše organizacije Zveze slovenskih izseljencev, da pregledamo naše dosedanje napore za popravilo prizadete nam škode, hkrati pa tudi zato, da ponovno in prav na deseto obletnico začetka našega skupnega trpljenja izpričamo našo enotno voljo: vedno in povsod se bomo spominjali 14./15. aprila kot črnega dne v zgodovini našega ljudstva, spominjali se ga bomo z uporno odločnostjo in stalno pripravljenostjo, da preprečimo, da bi se kdaj koli ponovili dogodki, ki so nas zajeli leta 1942.

Zato odločno obsojamo poizkuse ljudi, ki si že spet želijo povratek tistih časov, ko so lahko izlivali vse svoje sovraštvo nad koroškimi Slovenci, ko so lahko z uradno podporo pripravljali in delali načrte, kako bi nas izseljevali, zapirali, pobijali... Ni slučaj, da zahtevajo danes odškodnino od izseljencev tisti, ki

(Nadaljevanje na 2. strani)

Trst nikdar več pod Italijo

Med tem ko v Londonu zastopniki Anglije, Amerike in Italije barantajo za bodočo usodo Trsta, se demokratične množice Svobodnega tržaškega ozemlja, posebno pa slovensko prebivalstvo vedno tesneje združuje v enotno obrambo pred navalom italijanskega imperializma in šovinizma, ki ga podpirajo italijanski vladni krogi skupno z Vatikanom, kominformarci in neofašisti.

Prejšnji teden je odpotovala v London delegacija, v kateri so predstavniki vseh italijanskih in slovenskih političnih skupin, ki se borijo za neodvisnost STO v dubu mirovne pogodbe. Delegacijo sestavljajo: Bruno Cerne za Fronto za neodvisnost, Branko Babič in Bartolo Petronio za Slovensko-italijansko ljudsko fronto, dr. Josip Agneletto za Slovensko demokratično zvezo, Slovensko krščansko socialno zvezo in skupino neodvisnih Slovencev, ter dr. Mario Stocca za Tržaški blok. Delegacija bo zastopnikom zahodnih vlad obrazložila odpor tržaškega ljudstva, ki odločno odklanja, da bi se italijanski vladi omogočila kakršna koli udeležba pri upravi anglo-ameriške cone STO. V tem smislu je poslala pismo predsedniku london-

ske konference o Trstu, ameriškem in britanskemu delegatu na tej konferenci ter zunanjemu ministru Edenu z zahtevo, da zaslújšijo tržaško delegacijo.

Na velikonočni ponedeljek pa so tržaški Slovenci na zgodovinskem slovenskem taboru pri Bazovici, na kraju ustrelitve štirih mučnikov, enotno izpovedali svojo neupogljivo voljo vsemu svetu, da hočejo živeti svobodni in enakopravni. Nepregledni tisoči tržaških Slovencev brez razlike politične ali svetovnonazorske pripadnosti so manifestirali za svoje pravice in proti mešetarjenju s Trstom. Na veličastnem zboru so govorili predstavniki vseh slovenskih političnih skupin.

Predstavnik neodvisnih Slovencev dr. Tončič je poudaril: „Če ima kdo pravico do besede, ko gre za usodo STO, jo imamo tržaški Slovenci, ki smo si to pravico priborili s potoki krvi. Če ima kdo pravico, da dvigne svoj glas proti povrnitvi italijanskega gospostva, jo imamo tržaški Slovenci, ki smo do dna spoznali predfašistično, fašistično in pofašistično Italijo.“

Dr. Besednjak, ki je govoril v imenu Slovenske krščansko-socialne zveze, je dejal, da so katoliški Slovenci mislili, da se bo italijanska krščanska demokracija držala krščanskih in demokratičnih načel, kar bi bilo koristno za

ugled italijanskih katoličanov. Namesto, da bi se De Gasperi in njegovi krščanski demokrati kot katoličani odločno postavili proti šovinizmu, pa so se spustili v tekmo z najhujšimi nacionalisti in fašisti ter v tej tekmi podlegli najnestrpnejšemu paganskemu nacionalizmu. Odgovornost tržaške krščanske demokracije, je dejal govornik, je tem večja, ker ji je uspelo podvreči svoji nacionalistični politiki tudi italijansko Katoliško akcijo ter jo pretvoriti v politično orožje proti katolikom slovenske narodnosti. (Isto doživljamo tudi na Koroškem. Op. uredništva).

Za Slovensko demokratično zvezo je dr. B. Agneletto poudaril, da tržaški Slovenci samo združeni predstavljajo silo, ki lahko kljubuje nasprotnikom in sovražnikom. Dejal je, da je italijanski imperializem vedno isti, pa naj se skriva pod črno srajco Mussolinija, pod zastavo Togliattija ali pod krščanskimi načeli De Gasperija. Zahvaljujoč se za podporo Jugoslaviji je dejal: „Jugoslovanski narodi so pred vsem svetom izjavili in za to jim gre naša odkritosrčna zahvala, da stojte glede STO na istih pozicijah in da so pripravljene podpirati tržaške Slovence v njihovih naporih.“

V imenu Osvobodilne fronte slovenskega naroda za Tržaško ozemlje je govoril dr. Jože Dekleva. Dejal je m. dr.: Enotnost Slovencev v borbi za nacionalne pravice je najmočnejše orožje in izhodišče uspehov. Združimo vse sile proti gabežljivosti rimske volkulje, da nas ne bi fašisti ponovno morili, mučili, zapirali po ječah, požigali naše domove, ropali naše imetje. Strnimo se v enotno borbena fronto, kakor smo to storili v narodnoosvobodilni vojni, da smo se rešili italijanskega fašističnega jarma. Našim žrtvam in naši odločni, požrtvovalni borbi skupno z demokratičnimi Italijani in predvsem z bratskimi jugoslovanskimi narodi se moramo zahvaliti, da tu ni več Italije, da se ne bo več vrnila, dokler bomo složni in odločni ter dokler bomo imeli podporo močne in enotne Jugoslavije. Jugoslovanska vlada pod vodstvom Tita je jasno povedala celemu svetu, da ne bo priznala nobene trgovine na naš račun in da ne bo nikoli na njo pristala. To stališče so podprli vsi jugoslovanski narodi, to stališče zagovarja tudi delegacija tržaških Slovencev te dni v Londonu, katerim so se pridružili tudi zastopniki tržaških neodvisnistov. Mi obsojamo londonsko konferenco, na kateri se mešetari z našimi pravicami in o na-

MNOŽICE DEMONSTRIRAJO
PROTI MEŠETARJENJU
S TRSTOM

ši bodoči usodi brez prisotnosti Jugoslavije in nas, mešetari se, kakor da bi bili srednjeveški fevd ene ali druge velesile, s katerim lahko razpolaga po mili volji. Nikoli ne bomo pristali, da bi nam kdor koli odvzel za zeleno mizo to, kar smo si priborili z orožjem v roki na našem Krasu, po tržaških ulicah, po ječah in taboriščih. Nočemo biti predmet za izravnavanje računov med velesilami niti ne predmet volilnih spekulacij v korist De Gasperijevih klerofašistov. Hočemo biti gospodarji na svojih tleh in sami odločati o svojih zadevah kot enakopravni s tu živčim italijanskim prebivalstvom.

S tabora so tržaški Slovenci poslali resolucijo Varnostnemu svetu OZN, vladi FLRJ, poveljniku cone A generalu Wintertonu ter slovenskima članoma tržaške delegacije v Londonu.

Istega dne je Beograd doživel edinstven dan v svoji zgodovini. Na poziv Ljudske fronte se je zgrnilo na Trg Republike in Terazije 300.000 Beograđčanov, da demonstrirajo proti mešetarjenju zapadnih velesil z Italijo. „Trst smo osvobodili, Trst bomo branili!“ „Stališče naše vlade je stališče 16 milijonov Jugoslovancev!“ „Dol z osjo Rim—Moskva!“ — tako je vzklikala 300.000-glava množica. 20.000 Beograđčanov je demonstriralo pred italijanskim, 30.000 manifestantov pa pred ameriškim in angleškim poslaništvom ter glasno zahtevalo prekinitve londonske konference.

V sredo popoldne pa je svobodoljubna, partizanska Ljubljana vnovič napolnila veliki Kongresni trg ter v mogočni manifestaciji podprla borbo tržaških Slovencev. Govor predsednika vlade Mihe Marinka so burno prekinjali z ovacijami državnemu vodstvu Titove Jugoslavije ter z vzkliki: Ne damo Trsta — naša armada je čvrsta! Kravati Rim ne sme gospodovati Trstu! Če je potrebno, smo vsi narodi Jugoslavije armada! Življenje damo, Trsta ne damo!

Dva zaslužna jubilara

Slovenski učenjak Nahtigal — 75 letnik

Pretekli ponedeljek je obhajal petinsedemdesetletnico svojega rojstva dolgoletni profesor ljubljanske univerze dr. Rajko Nahtigal. Po nedavni smrti prof. Matije Murka je postal najstarejši znanstveno delujoči slovenski slavist, ki uživa velik ugled tudi v mednarodnem svetu. Kljub visoki starosti je še vedno tesno povezan s slovensko univerzo, Slovensko akademijo znanosti in slavističnimi krogi.

Prof. Nahtigal je izšel iz odlične slovenske jezikoslovne šole Vatroslava Jagića, v čigar seminarju je proučeval slovensko jezikoslovje ter postal najboljši slovenski poznavalec ruskega jezika. Prvotno lektor rusčine na Dunaju, je prof. Nahtigal postal leta 1913 Štreklev naslednik na univerzi v Gradcu. Kot redni profesor slovenske filologije je bil leta 1919 poklican na novo ustanovljeno univerzo v Ljubljano, kjer je bil prvi dekan filozofske fakultete, v letu 1927/28 rektor univerze, ves čas pa vodja Instituta za slovensko filologijo. Bil je tudi prvi predsednik Akademije znanosti in umetnosti ter je že dolgo časa član Srbske akademije znanosti in Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti.

Ob jubileju slovenskega učenjaka se pridružujemo želji, da bi mogel še dolgo posvečati svoje sile slovenski znanosti in kulturi.

Etbin Kristan — 85 letnik

Markantna slovenska osebnost, Etbin Kristan, je dopolnil petinosemdeseto leto svojega življenja in le nekaj manj let trdega, plodnega in dragocenega literar. dela. I. Cankar, ki so ga družile s Kristanom iskrene tovariške vezi in vzporedno delo, je o njegovi nenavadni vitalnosti zapisal, da „kar on počne, je delo treh ljudi, ne enega.“ Na vprašanje, kaj je ohranilo jubilaru tako dolgo tako svežino, je odgovor vedno enak: delo.

Kristanovo literarno delo, njegove zasluge za rast slovenske gledališke kulture in njegova napredna politična aktivnost so trajne vrednote v kulturni in politični zgodovini slovenskega naroda. V svoja literarna in dramska dela je zajel živo problematiko našega življenja na vseh področjih vzporedno s Cankarjevimi prizadevanjem.

V svojih dolgih „ameriških letih“, je posvetil mnogo svojih literarnih del borbi za ohranitev lepe in svobodne slovenske besede med slovenskimi izseljenci. Med zadnjo vojno se je z govorjeno in pisano besedo zavzel za resnico o novi Jugoslaviji in prvo priložnost je porabil, da jo je tudi obiskal.

Deset mesecev že živi Kristan v Ljubljani, delaven, vder in svež, s kopo načrtov. Namen ima tudi obiskati južne kraje jugoslovanske domovine, pogledati pa tudi k nam tostran Karavank in še enkrat potovati v Ameriko.

Izseljeniška zavest ne bo zamrla

(Nadaljevanje s I. strani)

so jih koroške in zasedbene oblasti zaradi njihovih zločinov v času nacističnega vladanja pritegnile leta 1945 k delu na naših opustošenih posestvih. Z začudenjem moramo ugotoviti, da se oblasti pogosto postavijo na njihovo stran in jih tako le še bolj opogumijo v njihovem sovraštvu do Slovencev. Odločno odklanjamo, da bi tisti, ki so pomagali pri preganjanju naših ljudi, danes prešli za to svoje zločinsko delo še plačilo in na vse zadnje celo iz rok svojih nekdanjih žrtev. In najostreje protestiramo proti temu, da bi koroške Slovence imenovali „Liebkind“ nacistov, kakor si je to pred nedavnim dovolilo celovsko sodišče. Ne samo, da je to v ostrem protislovju z zgodovinskimi dejstvi, hkrati tudi izpodkopava zupanje koroških Slovencev v objektivnost in nepristransko ravnanje avstrijskega sodstva. Prav izseljenci ne moremo in ne smemo dopustiti, da bi nam podtikavali in očitali take laži, kajti na lastni koži smo občutili „ljubezen“ nacistov. To in podobno se dogaja v času, ko je minilo sedem let od vojaškega zloma nacizma, v času, ko se izseljenci prej ko slej borimo za dokončno popravo prizadete nam škode.

S podrobnim nakazovanjem je govornik razvil vso dosedanjo borbo za popravo škode, v prvi vrsti vsaj tiste, ki jo je ugotovila deželna vlada sama, ki pa — ne glede na poznejše razne mahinacije in spremembe razmer — že tedaj zdaleka ni odgovarjala dejanski škodi. Od pristojnih deželnih kakor od zveznih oblasti so menjaje se vedno prihajale le obljube in odklonilna pisma. Vendar se je borba za popravo škode vztrajno nadaljevala in se nadaljuje še danes. Pa ne samo za popravo gmotne škode svojih članov se je ZSI dosledno borila, je ugotavljal govornik, ampak tudi za popravo tiste škode, ki so jo izseljenci utrpeli na zdravju, pri čem pa so oblasti delale in še delajo prav tako razne težkoče.

Ko je tov. Reichmann poročal o delu pri oblasteh in v oblastih, ki je v tej borbi neobhodno potrebno pa tudi dokaj težavno, je nadaljeval: **Ko tukaj polagamo obračun o delu, pa ne smemo mimo tega, da se ne bi posebej spomnili nesebične pomoči, ki jo je Zvezi slovenskih izseljencev kot pravni svetovalec nudil organizacijski sekretar Demokratične fronte delovnega ljudstva dr. Franci Zwitter, za kar se mu tudi na tem mestu v imenu vseh izseljencev-sotrpinov iskreno zahvaljujemo.**

Zaključil pa je svoj govor s pozivom, naj bodo prav izseljenci, ki so skupno trpeli v izseljeniških taboriščih, poborniki za enotnost našega ljudstva in dejal:

Ne bi hotel zaključiti svojega današnjega poročila, ne da bi še enkrat poudaril naslednje: **Pred desetimi leti so nas pregnali z naših domov ne glede na politično prepričanje, zapisali so nas poginu samo zato, ker smo bili in ostali Slovenci. Zato bomo prav izseljenci, ki smo brez razlike svetovnonazornega gledanja skupno trpeli v izseljeništvu, tudi danes tisti, ki bomo vsemu našemu ljudstvu kazali, kako je treba kovati enotnost in kako je le v enotnosti in združitvi jamstvo za uresničitev upravičenih zahtev. Obljubimo si danes ob desetletnici, da nikdar ne bo zamrla v nas izseljeniška zavest, zavest skupnega trpljenja, skupnega dela za to, da se nikdar več ne bodo povrnili temni oblaki 14./15. aprila 1942.**

Po govoru podpredsednika in po blagajniškem poročilu so številni delegati sodelovali in izražali svoje misli v diskusiji, v kateri je prišla do izraza enodušnost vseh delegatov glede na potrebo po enotnosti Zveze slovenskih izseljencev brez razlike političnega gledanja posameznih njenih članov.

Tov. dr. Mirt Zwitter je grajal način, da bi s prošnjami za drobtinice razblinili udarno silo izseljeniške organizacije in ugotovil, da mora biti zahteva po popravi škode skupna, politična, — saj je bil tudi zločin izselitve politični. Pozival je na strnjeno in skupno borbo vseh izseljencev, kajti odgovorni krogi posamezne prosilce lažje odslovijo z drobtinicami in tudi brez teh. Če se drugod zbirajo „Volksdeutscherij“, ki imajo veliko število nacističnih petokolonašev v svojih vrstah, in zahtevajo od države sredstva za zboljšanje njihovega položaja — in ta sredstva tudi dobivajo — tedaj imamo izseljenci toliko več pravice, da na enak način nastopimo. Tov. dr. Franci Zwitter je opozoril na svečan spomin izselitve, ki bo 4. maja, ko pride v Celovec slovensko narodno gledališče iz Ljubljane. Pozval je vse delegate naj poskrbijo, da bodo tedaj prišli vsi izseljenci in še ostali koroški Slovenci in skupno izpovedali, da še nismo pozabili 14. in 15. aprila 1942.

K enotnosti je pozival tudi podpredsednik ZSI Janko Ogris in obsojal poskuse, s katerimi nekateri od zunaj vnašajo razdor v vrste izseljencev: „ZSI je zveza vseh izseljencev. Pri iz-

selitvi ni nihče spraševal, ali si ali nisi kristjan ali komunist, tudi v taboriščih se to nismo medseboj spraševali; tam smo sklenili, da hočemo ostati ena družina, ki se ne bo pustila raztrgati. Nekateri se danes ne zavedajo več te skupnosti, ker nasedajo zlobni gonji, da je naša zveza enostranska, komunistična organizacija. Tudi vloge partizanov, ki so se za nas borili, danes mnogi nočejo več videti, vendar pa ponovno ugotavljam, da nam je v taboriščih prav vest o njihovi borbi vivala poguma in upanje na vrnitev v domovino. Saj so nam partizani domovino tudi dejansko spet priborili. Ko smo ustanavljali našo ZSI, smo se zavedali, da je potrebna, prav tako pa je potrebna naša skupnost in enotnost danes, če hočemo priti do zmage v naših pravicah.“

Pod predsedstvom tov. Lapaša so delegati na koncu občnega zbora izvolili v novi odbor ZSI vse dosedanje funkcionarje in jim tako izrekli zaupanje za vse dosedanje delo.

ZVEZA SLOVENSkih IZSELJENCEV

nas je naprosila, da objavimo naslednjo

UGOTOVITEV:

V zadnji številki je prinesel „Naš tednik-Kronika“ izjavo g. prof. dr. Tischlerja, ki vsebuje neresnično trditev, da je na zadnjem občnem zboru ZSI dne 15. aprila 1952 bilo stavljeno vprašanje, „Kje je bil dr. Tischler za časa naše izselitve?“

Zveza slovenskih izseljencev ugotavlja, da na občnem zboru ZSI dne 15. aprila 1952 o g. prof. dr. Tischlerju sploh ni bilo govora, še manj pa stavljeno to vprašanje in je torej navedena trditev g. dr. Tischlerja v „Našem tedniku-Kroniki“ neresnična.

Za Zvezo slovenskih izseljencev:
Jaka Reichmann l. r. Vinko Gröblacher l. r.
preds. občnega zbora predsednik ZSI

V Grazu so odprli prostore JAT

V Grazu so odprli prostore Jugoslovanskega aerotransporta. Avstrijski gospodarski krogi se zelo zanimajo za novo letalsko progno Beograd—Zagreb—Graz—Frankfurt, ki bo uvedena 21. aprila.

Pariz. — Francoska narodna skupščina je s 336 : 206 glasovom sprejela člen vladnega finančnega zakona, ki predvideva davčno amnestijo. Predsednik vlade Pinay je povezal z glasovanjem o tem členu tudi vprašanje zaupnice.

Govor, ki ni smel biti govorjen

V celovski radio-oddaji Slovenske prosvetne zveze ob desetletnici izselitve je bil predviden tudi govor izseljenca in podpredsednika Zveze slovenskih izseljencev Janka Ogrisa. Čeprav je SPZ že več dni prej predložila besedilo oddaje tudi v nemškem prevodu, je vodstvo celovskega radia šele tik pred snemanjem sporočilo SPZ, da je govor odklonjen. Takojšnja osebna intervencija pri polkovniku Goschenu, predstavniku britanske zasedbene sile, ki si lasti kontrolo nad radio-oddajami, je ostala brezuspešna, češ da bi govor „povzročil med ljudstvom vznemirjenje“.

Govor, ki ni smel biti govorjen, objavljamo, da se javnost lahko prepriča, da vsebuje samo nekaj zgodovinskih resnic o nasilnem izseljevanju koroških Slovencev, in to za izvršeni zločin v naslednjih, zelo milih in spravnih besedah:

IZSELJENCI SOTRPINI, DRAGI POSLUŠALCI OB RADIU!

Ko se koroški slovenski izseljenci, danes na deseto obletnico 14. in 15. aprila 1942, spominjamo nazaj na tisti temni dan, ko so nas s silo izrgali z naših domov ter nas pogнали v mrzlo tujino, se nam nehote predočijo vsi tisti grozni dogodki, ki so zajeli ves naš, s Slovenci naseljeni del Koroške. Z grozo se oziram nazaj, kajti danes še bolj kot na dan izselitve same vemo, kaj se je z nami Slovenci nameravalo in kakšna usoda nas je še čakala, da ni prišel dan, ko se je zrušila oblast tistih, ki nas niso hoteli videti kot enakovredne sodeželane poleg sebe na naši domači koroški zemlji.

Kdor ni sam občutil na lastnem telesu vse groze in bolesti tistega dne, si nikakor ne more predstavljati, kaj so naše številne slovenske družine občutile, ko je prišlo trdo povelje: proč z vaših domov; hiša, ki ste jo do sedaj šteli za svojo, ni več vaša, ta hiša je postala last nekoga drugega in vi nimate več pravice, da si vzamete od svoje lastnine kar koli s seboj! Kdo more premeriti bridkost naših dobrih in skrbnih očetov gospodarjev, ki so v skrbi za svoje domove in pri obdelavi ljubljene, od očetov podedovane zemlje osiveli, katerih moči so začele polagoma že pešati in so upali na miren večer svojega življenja, katerega bi še radi preživeli v hiši, ki so ji zastavili vse sile svojih mladih in moških let! Kaj so občutile naše dobre skromne mamice, ko jih je tuja sila odrgala od njihovih ognjišč, kjer so s tolikimi samoopovedmi skrbele za svoje družine, katerim so posvetile vse svoje življenje! Pa naša mladina, otroci in dojenčki! Tudi tem je veljalo isto povelje: proč od doma, proč z zemlje! Postali smo na mah brezdomci; vzeta nam je bila svoboda, ki je vendar prva in najosnovnejša pravica vsakega člana človeške družbe.

Ce se danes po desetih letih tega groznega dne vprašamo, zakaj je vsega tega bilo treba, kdo je vendar krivec vsega tega groze polnega dejanja, je odgovor na to vprašanje kratek in jase: Na-

rodna nestrpnost in šovinizem gotovih ljudi sta krivca vsemu temu! Priprave za ta grozni korak so se vršile že dolga desetletja. Sistematično se je nas koroške Slovence hotelo raznaroditi. Izrinali so naš slovenski jezik iz uradov, sprožil se je oster boj proti malim ostankom slovensčine po šolah, nekaterim prenapetostem se je še sama raba slovenske govornice zdela kot izzivanje! Ker so pa bili vsi ukrepi za ponemčevanje prepočasni, se je zdelo oblastnikom tiste dobe potrebno, da sežejo po najradikalnejšem sredstvu za iztrebljenje slovenskega življa na Koroškem in tako je prišlo do prve izselitve 14. in 15. aprila 1942. Temu koraku pa bi sledilo še nadaljnje izseljevanje, saj je bilo predvideno, da bodo izselili 50.000 koroških Slovencev. Izvršitev tega načrta je preprečila vojna sreča, ki se je z letom 1943 začela obračati v prid zaveznikov.

Nepozaben bo nam vsem, ki smo postali žrtve prenapetega nemškega nacionalizma, ostal 14. in 15. april 1942, ko so nas z vsemi mogočimi vozili vlačili v prehodno taborišče v Zreču pri Celovcu. Bili smo močno zastraženi kot največji zločinci in takoj drugi dan so nas tirali v Nemčijo in napolnili smo taborišče okrog Nürnbergu na Frankovskem. Ko si kličemo v spomin znana imena raznih taborišč kot Hesselberg, Frauenaurach, Rehnitz, Schwarzenberg, Hagenbüchach, Eichstätt, Rastatt itd., se človeku zdi, da so to samo težke sanje. Saj se človeku po dolgih 10 letih zdi, da kaj takega skoro ni mogoče. Toda žal, bila je vse to grozna resnica. Trnjeva je bila pot, po kateri smo izseljenci hodili, s kolikimi težavami in šikanami raznih Lager- in Einsatzführerjev smo se morali boriti. Toda neupogljivo je bilo naše upanje na zmago pravice, iz dneva v dan smo črpali moč iz naše trdne vere, da mora priti dan, ko se bodo odprla vrata naših taborišč in ko se bomo izseljenci zopet prosti in svobodni vrnili na svoje domove. Prišel je ta dan in vračali smo se izgnanci nazaj v svojo domovino, toda ne več vsi. Mnogo naših sotrpinov je našlo v težkih letih izgnanstva svoje grobove v tujini. Naj tem žrtvam

danes ob 10. obletnici našega križnega pota tudi velja naš spomin in naj jim velja tudi naše zagotovilo: Sotrpini naši, ki spite vedno spanje v tuji zemlji, ne bomo vas pozabili nikdar!

Pa tudi po vrnitvi v domovino se iz leta v leto redčijo naše vrste. Težave in trpljenje taborišč so gotovo vsem, mnogim pa še posebno močno zrahljale zdravje in tako jih je dosti, ki so legli še po vrnitvi, v domovini, v prezgodnji grob. Tudi teh se danes ob 10. obletnici živo spominjamo. Saj nas je tam v tujini družilo skupno gorje in skupno trpljenje: da smo si postali ena sama trpeča družina kot bratje in sestre med seboj.

Polni upov in nad na boljše sožitje v domovini smo se po zlomu tisočletnega rajha vračali v domovino. Toda že na dan vrnitve smo na žalost morali ugotoviti, da smo bili gotovim krogom nezahvalni, saj bi nas najrajši poslali nazaj. Spoznali smo, da le še ni na Koroško prodrla tista velika idealna misel o mirnem sožitju narodov, kjer bi sosed — narod spoštoval svojega sosedu in mu privoščil iste pravice, kakor jih zahteva za sebe. To spoznanje so potrdili tudi številni naslednji dogodki. Slovenski izseljenci ne bomo nikdar pozabili 1. obletnice naše vrnitve, ko smo na žalost morali ugotoviti, da nam ni bila dovoljena niti zahvalna maša za našo vrnitev in maša — zadušnica za umrle naše sotrpine, ki počivajo v daljni tujini. Do danes še ni popravljena vsa škoda, ki smo jo utrpeli slovenski izseljenci, kljub številnim korakom in intervencijam pri oblasteh na Dunaju in v Celovcu. Pač pa se že oglašajo bivši nekaznovani krivci izselitve proti povračilnim zakonom in zahtevajo odškodnino za svoje delo, ki so ga baje vršili v prid izseljencev, v resnici pa v svojo lastno korist. Prav tako se že spet slišijo nove grožnje z izselitvijo in nepopoljšljivi hujskači ponovno skušajo zanetiti narodno mržnjo in pozivajo k narodni nestrpnosti, da omenimo samo borbo proti zadnjim ostankom slovensčine v šolah, razno časopisno gonjo proti Slovincem itd.

Menda nam nihče ne more zameriti, če smo slovenski izseljenci resno zaskrbljeni nad takim razvojem, ko vidimo, kako ponovno uradne sile zastrupljajo mirno sožitje obeh narodov v deželi. Slovenski izseljenci bomo zato budno stali na straži, da se strahote 14. in 15. aprila 1942 nikdar več ne bodo ponovile, in bomo skrbeli vedno in povsod, da izgine na naših tleh nacionalna mržnja, ki je prinesla že toliko gorja našemu ljudstvu. Hkrati pa bomo z vsemi silami kovali in ustvarjali bratsko sožitje z avstrijskim sosedom, ne da bi pri tem odstopili od naše načelne zahteve po popolni enakopravnosti našega ljudstva na zemlji, ki jo poseduje že dolga stoletja. Bratsko prožimo danes ob desetletnici roko narodu-sosedu s pozivom na skupno ustvarjanje pomiritev in s tem bratskega sožitja obeh narodov v deželi!

Odklanjamo policijske šikane

Kjer skušajo ustrahovati naše ljudi, jim pošiljajo na vrat uniformirane „zastopnike pravice“, ki ob takih priložnostih s posebno važnostjo hantirajo s svinčnikom in z beležnico, da bi napravili čim bolj uradni videz in s tem močnejši vtis na svoje izvoljene žrtve. Te metode so nam še predobro znane iz polpreteklega doba in so udomačene povsod, kjer zatirajo brozpravna ljudstva. Zaradi tega se obračamo proti njim z vso odločnostjo.

Take policijske sekature se dogajajo pri nas posebno v krajih, kjer je slovensko prebivalstvo najbolj izpostavljeno šovinističnemu pritisku ponemčevalcev, ki se še vedno niso otreli tisočletnih sanj ali njegovih zvestih pomagačev, ki so že pozabili, da je zibala njihovo „urgermanstvo“ slovenska zibel.

Ko je odšel na turnejo med brate v LR Sloveniji nad trideset članski mešani pevski zbor SPD na Radišah, je seveda zakipela ogorčena strast v gnezdih radiških „urgermanov“ zgoraj imenovanega tipa. Ko se je pevski zbor ves navdušen vrnil s svoje turneje, niso vedeli prav, nad kom naj bi se znesli. Končno so se odločili za uresničevanje Kristusovih besed: „Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce“.

Pečovodja zbora, tov. Šimej Wrulich, ki se je zaradi svojega zdravstvenega stanja še nekaj dni zadržal v Ljubljani, je bil po svoji vrnitvi takoj deležen „zelenega obiska“. Roka pravice v obliki dveh žandarjev, ki sta posebno glasno izpričevala svoje „uradno poslan-

stvo“, ni hotela zapisati v svojo beležnico samo, kdaj se je vrnil (kar bi z mnogo manjšim trudom lahko izvedela na obmejni postaji v Področici), temveč tudi, kaj je tam videl, kako tam živijo ljudje in slične podrobnosti, za katerimi poižvedujejo navadno vohuni, ne pa uradni uniformirani policijski organi.

Ko se jim tov. Šimej Wrulich ni udal v zaželjeni meri, so se razočarani odposlanci lokalne „oblasti“ sicer spet odstranili, vendar so mu takoj poslali uraden poziv, naj se zgleda 10. t. m. v žandarmerijski pisarni v Zreleu.

Šele po intervenciji Slovenske prosvetne zveze pri varnostnem direktorju se je izkazalo, da „oblast“ na katero sta se sklicevala ta dva uniformirana odposlanca v „opravljanju“ svoje „uradne dolžnosti“, do takih postopkov ni imela nobenega upravičenja.

Toda poskus nič ne stane. Morda bi ob drugi priložnosti boljše uspelo. S tem itak računajo ljudje, ki izkoriščajo svoj oblastni položaj za ustrahovanje „nevednih kmetov“, o katerih vedo, da so vedno skeptični in zastrašeni, če jim pošljejo na vrat žandarje.

Slovinci odločno protestiramo proti takemu neodgovornemu postopanju oblasti, katere si bodi instance. Tudi mi plačujemo s svojimi davki to eksekutivo in zahtevamo, da nam je le v varstvo in ne za ustrahovanje poštenih ljudi. Odločno bomo nastopili proti vsem podobnim poskusom, naj se pojavijo v tej ali drugi obliki, to naj bo povedano predvsem žandarmerijski komandi v Zreleu, ki si takega postopka ni privoščila prvič.

Proračunska seja v občini Blato

Dne 8. aprila je zasedal blaški občinski svet. Seja je bila izredno važna, zato slovenski odborniki obveščamo tudi volilce o naših sklepih.

Pasji davek bodo pobirali v višini 10.— šil. na leto. Pospravljalcam v šolah Vogrčah in pri Božjem grobu so zvišali plačo in sicer v Vogrčah od 80 šilingov na 115 šil. in pri Božjem grobu na 125.— šilingov. Pri Božjem grobu so trije, v Vogrčah pa dva razreda za pospravljanje in je zaradi tega ta razlika v plači.

Nadučitelju gospodu Sibicu v Vogrčah so na občinski seji v februarju zvišali stanarino od 25.— šil. na 60.— šilingov, učiteljici gospe Barachini od 13.— na 30.— šil. in šolskemu vodji gospodu Vavtiju pa od 20.— na 40.— šilingov mesečno. Nadalje se je predpisala stanarina tudi šolskemu vodji na Komelskem vrhu, ki je do zdaj stanoval brezplačno. Proti zvišanju stanarine sta gospod nadučitelj Sibic in gospa učiteljica Barachini vložila prizive. K tej točki je zavzel stališče predsednik finančnega odbora Kumer Mirko in objasnili, da se v predhodni seji ni ravnalo pristransko. Upoštevali so samo socialni položaj v šolah stanujočih učiteljev oziroma učiteljev. Da bo stvar izgledala povsem pravično, je predlagal, naj se sklep prejšnje seje razveljavi in se vsem stanujočim zviša stanarina za sto odstotkov.

Najemnino za sadne in zelenjadne vrtove pa bodo določili na prihodnji seji. Ta predlog je bil kot sklep soglasno sprejet. Tako bodo sedaj plačevali: gospod Sibic 50 šil., gospa Barachini 26, gospod Vavti 40, gospod Wigoschnig 20 šil. mesečno stanarine.

Sklenili so tudi zvišanje odškodnine gospodu županu za 10% in bo od zdaj prejemal 286 šil. mesečno.

Nadaljna važna točka dnevnega reda je bila odobritev občinskega proračuna za leto 1952. Osnutek je sestavilo občinsko predstojništvo sestojče se iz dveh slovenskih in dveh OeVP-jevskih mandatarjev. Proračun bi bil popolnoma izravnana z 200%—no doklado na davčno mero, če ne bi bilo nujno potrebno izgraditi stranišča pri šoli pri Božjem grobu. Za kritje stroškov te gradnje pa dežela ne da prispevkov, dokler sami popolnoma ne izčrpamo svoje davčne moči. Zato ni preostalo drugega kot postaviti v proračun 300%—no doklado na zemljiški davek, ker šele tako bo dežela prispevala 12.000 šilingov k gradnji stranišč v šoli pri Božjem grobu. S to vsoto bo mogoče obnoviti tudi šolsko poslopje v Vogrčah.

Navajamo nekaj postavk iz proračuna: Za občinsko upravo, t. j. odškodnino županu, predstojništvu, plačo za tajnika, potne stroške in pisarniške potrebščine 47.000 šil., za vse

Udeležence gospodinskega tečaja v Žitari vesi, ki so sodelovale tudi pri otvoritvi Prosvetnega doma Slovenske prosvetne zveze

šole skupaj 68.000 šil., za socialno oskrbo 17.000 šil., za ceste in mostove 12.000 šil., za plemenske bike 3.000 šil., za ognjegasce 7.000 šil. Ostalo do skupnih izdatkov 237.000 šil. vzame zopet dežela oziroma država občini nazaj.

Po kratki diskusiji je občinski svet soglasno sprejel proračun in s tem dal zaupnico predstojništvu.

Okrajno glavarstvo zahteva pismene načrte občine za nadaljnja leta (Gemeindeplanung). Občinski svet je soglasno sprejel v to načrtovanje: 1. izgraditev občinske poti za tovorni promet, 2. šolsko poslopje na Komelskem vrhu, 3. vodne rezervarje v vaseh Blato, Rinkole in Vogrče.

Na zahtevo sodišča glede predloga za „Zwangsverwalterje“ je podžupan Kumer predlagal, da je treba izbrati take osebe, ki ne bodo samo vršile svojega posla, temveč, ki bodo razumele tudi čititi kmeta, če bo treba. Zato pridejo v poštev predvsem domačini in razsodni ljudje. Občinski odbor je soglasno odobril naslednji predlog: Žagar Lipej, Krevc Anton, Müller Alojz, Domej Ignac, Nachbar France, Buchwald Janez.

Za častna kulturna korespondenta so sklenili, da bodo naprosili nadučitelja Sibica in šolskega vodjo Vavtija.

Občinsko ubogo Karin Uršulo iz Rinkol bodo spravili v hiralnico v Celovec. Vrt, ki pripada občinski hiši, dobi v najem trgovec Jurc za 50 šil. letno. Občinska pisarna se bo preselila v občinsko hišo takoj, ko bo prostore izpraznil okrajni mladinski urad.

KOTMARA VES

Umrla je 74 let stara Antonija Ušovnik pri p. d. Plavcu v Brdah. Dne 5. aprila t. l. smo jo spremil k zadnjemu počitku na domače pokopališče.

ZITARA VES

Po sijajni in svečani otvoritvi Prosvetnega doma dne 6. aprila t. l. v Žitari vesi, se je dne 14. t. m. novozgrajena dvorana prvič poslužila domače Slovensko prosvetno društvo „Trta“. Prav dobro so igralci in igralko odigrali pred številnim občinstvom, ki je napolnilo dvorano igro „Genovefa“. Uvodoma pa je Lado Rutar navzoče pozdravil in prireditve otvoril. Pri prireditvi so z lepimi glasbenimi vložki sodelovali tamburaši gališkega prosvetnega društva. Zadovoljni so se ljudje razhajali na velikonočni ponedeljek od prireditve.

KOLENDAR

Petek, 18. april: Apolonij
Sobota, 19. april: Leon IX.
Nedelja, 20. april: Neža
Ponedeljek, 21. april: Anzelm
Torek, 22. april: Soter in Gaj

SPOMINSKI DNEVI

18. 4. 1860 — V Ljubljani rojen glasbenik Ivan Bartl — 1893 Rojen v Nabrežini pesnik Igo Gruden.
19. 4. 1824 — Umrl pisatelj Georg Byron — 1882 Umrl angleški znanstvenik in prirodoslovec Charles Darwin — 1911 Umrl slikar Ivan Grohar.
20. 4. 1848 — „Slovenija“ dunajsko društvo slovenskih visokošolcev in izobraženec je objavila politični program slovenskega naroda: Zedinjeno Slovenijo — 1945 Skupina III. bataljona koroskega partizanskega odreda mirala progo Celovec—Dravograd.
21. 4. 1910 — Umrl ameriški pisatelj in humorist Mark Twain — 1919 Ustanovni kongres delavske stranke Jugoslavije v Beogradu.

IVAN MATIČIČ:

Moč zemlje

PRİPOVED VASI

26

Ure so potekale, bližala se je poslednja... Ljudje so postajali nestrpni, priganjači pritiskali s poslednjim naporom. Fric in Stih sta stiskala po vseh kotih, kje bi se še našel kak glas, čeprav še tako hripav, krehav, da le zaletje. Enega so pripeljali s konji, kdo ve, odkod, hromega, brez nog. Pa se jih je zavihetelo poln avto v vas: vsi zelene jopiče, zelene klobuke pa hrastova pera, lepa in težka. Otavci so samo gledali: nu, Nemci naj se pretegnejo, pretrgajo, otavskim ne bodo segli niti do gleznejev.

Pri Sveti Ani je udarila šestna... Počasi so seki udarci, plaho, kakor po ubitem bronu, liki mrtvaški zvon je ječalo v dol... Poslednji je udaril pa zabrnal kot daljni zvok sodne trombe...

Za hip je utihnila vas, prisluhnila jeku bronu, samo za hip. Nato se je pa zaneslo staro in mlado pred šolo, k razglasu sodbe... Možaki so goltali žlindro, fantini požirali dim cigaret, vse nemirno, a tiho kot v cerkvi pred velikim blagoslovom... Joze je molčal doma, zdel se samemu sebi napoti. Kaj bi se gnjavil, beseda je padla, kar je — je...

Teško pričakovanje je prekipevalo. Kar je planil iz šole glas: Beli so užugali — Amen. Živjoli — se je zagnal Silan v zrak, množica se zamajala, izbruhnila iz polnih prs, kakor še nikoli... In se je zanesla pevajoča skozi vas, vriskajoča, v obeh same solze... Zemlja se je zganila, vstala nova, prebujena, v zemlji Bog, na Otavah Bog... Vsa vas je zatripala, izbruhnila prebujena, silna...

Silan je stopal naprej, vzravnana se nesel pred množico, v zgled, v spodbudo. Enkrat gori, enkrat doli, pa je krenil v Vrbniku. Mohoma je bila krčma nabita. Vsakdo se je hotel na lastne oči in ušesa prepričati, da je zmaga resnična, popolna, da je poraz nemogoč, strah za vse čase odpravljen. Mohor je prinesel kar natančno razmerje glasov: toliko belih, zelenih komaj četrtina. — Bh, prav splačalo se je toliko pretegavanja in čeljustanja! — se je namrdnil eden. — Naj bo za duše v vicah; v nebesa se pride samo skozi ogenj, je pritegnil Šmonc. — Bog bodi zahvaljen za vse, je zategnil Žiher. Prakleto smo jih! Mar nisem pravil že koj prvi den, kako jih bomo! Če nam utajijo dvajset glasov, če nam ji snedo sto noj več, so še tade tepeni. Prakleto smo jih! — Kajde — živjal Vse zgov! — je padel Ljubljančan v birtijo. — Držali ste se, da ne bi mislil. Živjal — Koj zutra pojdam, pa izpodžagam šojo v Špornovem, anó sebi, drugo za Kapuna, je kričal Brus. — Tako je, prmejduš! — je butnil v birtijo Kranjec. — Razbiti, krvavduš, vse na tla, jodlarje ob tla!

Navdušenje je raslo. Silan je tiščal v prste pa prešteval glasove. Vse hiše je zrajtal, vse zveste glasove preštel in presodil, saj jih natančno poznal, prav v srce videl svojim zvestim dušicam. Za en glas se je uštel. Preizkusil je znova, kar na glas pričel rajtati, da so vsi pričali. In jih je imel, en sam glas je manjkal. — Kaka babnica ga je pomečkala ali ga snedel Rjavček, je menil župnik. — Ne! — je odbil Mohor. Pretipal mu je bil žepa in zobe, Rjavček ga ni snedel. — Oštinov ga jel — je kavsnil nekdo v molk. Župnik je zmajal z ramo, drugi so molčali... Oština je kar zaneslo ven, ni mogel prenesti udarca. Njegov sin zaznamovan, odpadnik...

V krčmo je zaneslo Ovnička. Vsi so osupnili: Kaj išče ta? — Pri Špornovih večjejo, je pričel. Hlapec tepe ovčarja, Krista tuli, mama je omedlela. Špornovi se pripravljajo na beg, Fric in Stih sta jo že ucvrila. Nu, kar je — je! Špetira je konec, kaj bi se preklali, se ne izplača. Ovniček je dro znal, da bodo Nemci tepeni. — Lizun! ga je kavsnil Krigl pa nagnil frakelj do dna.

Prišel je Vrbnik. — Naj živé Otave, naj živi Vrbnik, dobro je opravil! — se je usulo vanj, vse iskreno, podžgano. Vrbnik pa je bil kakor utrujen, nič vesel. — Nu, kako žinja, kaj se mu zdi? — E, naj se zlomek obesil je zamahnil. — Se je že, ob šestih si je zadržnil vrv, so se smejali. — Na Otavah dro, ali kako bo drugje? — Drugje? Drugače ne more biti! — Bodo dro videli. Vsa komedija se je tako sum-

ljivo nagibala k Špornu. Zdjaj so odnesli zelene in bele, toda kak čudež se bo dogodil ponoči, ko bota Otavci sanjali o belih golobih... Kako bo v Borovljah, v Podjuni, ob Zili? Koliko bodo tam nasuli zelenih prijazni glasniki iz daljnih dežel, beli se bodo stopili kot sneg...

Ne, ne! Ne more biti, ni mogoče! Vrbnik je črnogled — so vpili.

Vrbnik se je kar umaknil, sključen, utrujen. Stopil je na dvorišče, pogledal še v hlev: Rjavče je klečalo z leščerbo pod jaslami pa si seggalo v nedra. Izvleklo je izza srajce belega, poseglo globlje pa izvleklo še zelenega. In je ogledovalo cegelca kakor zaklad, kakor čudovito dragocenost, kakršne ni bešbe svoj živi dan premoglo. Kar zabevskalo je pa spravilo cegelca zopet za srajco. A je počehljal znova v nedra. Vrbnik je krehnil na pragu — in bešbe se je kar zakotalilo pod jaslami.

Naslednji dan so bile Otave tihe. Prisluškovala so, čakala. Toda glasu odnikoder. Kaj to pomeni? Odprte oči, sluh napet, sama vprašanja. Špornovi niso imeli obstanka: kar z eno nogo na pragu, pripravljani na vse. Kovačeva tovarišija je stiskala glave, ugibala, oprijemala se vsake bilke, še tako šibke, voda je že zalivala grlo... Delo je docela prestalo, kakor bi se trgali grunti od zemlje; a sama zemlja drhtela v dvomu, čakaje ženina: ali ji bo padel v objem pravi ali se ji zasesal na grudi oni zeleni... Dvom je bil neizrečeno krut. Gospoda (Dalje)

Mednarodno sodelovanje v kmetijstvu

Kot ena izmed dvanajst specializiranih agencij deluje v okviru Organizacije združenih narodov tudi Organizacija za prehrano in kmetijstvo — Food and Agriculture Organisation — ali skrajšano FAO. Čeprav se delovanje te organizacije razvija vzporedno z razvojem političnega, gospodarskega in kulturnega sodelovanja svobodoljubnih narodov, so nameni te organizacije pri nas zelo malo znani in slabo popularni.

Mednarodno sodelovanje v kmetijstvu in prehrani je danes toliko važnejše, kolikor bolj si narodi želijo mir in si prizadevajo za izboljšanje materialnih življenjskih pogojev. Kakor proglašajo politiki in vojni strategji, da je svetovni mir nedeljiv, tako politični ekonomisti in sociologi vedno bolj poudarjajo, da je problem prehrane in blagostanje vsega človeštva nedeljivi del svetovnega mira. To je tudi osnovna ideja, ki jo zasleduje FAO, kot mnoge druge kmetijske mednarodne organizacije, v okviru interesa kmetijske proizvodnje in prehrane.

Mednarodno sodelovanje ima zgodovino; prvi začetki segajo petdeset let nazaj, ko je okrog leta 1900 ameriški državljani David Lubin prišel v Evropo z idejo, da bi pridobil evropske državnike za ustanovitev organizacije, ki bi zblížala interese kmetijsko-proizvodnih in konsumnih držav. Dasi je bilo to v dobi najsurovejše imperialistične ekspanzije vodilnih kapitalističnih držav, se je vendarle posrečilo Davidu Lubinu prepričati italijansko vlado in pridobiti še drugih 41 držav, da so ustanovile Mednarodni kmetijski inštitut, h kateremu je kasneje pristopilo še 30 drugih narodov. Ta Mednarodni kmetijski inštitut je bil prva mednarodna organizacija, ki je sprejela načelo demokratičnih odnosov in dala osnovo za mednarodno sodelovanje po načelu enakopravnosti ne glede na gospodarsko in politično moč države-članice ter brez ozira na število prebivalstva in površino države.

Drugo važno načelo, ki ga je Mednarodni kmetijski inštitut uvedel v prakso, je bilo spoštovanje narodne suverenitete, ki jo je Mednarodni kmetijski inštitut izvajal dosledno v vseh panogah svoje dejavnosti; zastopal je idejo miroljubnega reševanja gospodarskih odnosov med narodi in doprinal k ideji, ki so jo širili veliki pacifisti in demokrati, kakršen je bil Davin Lubin sam. Mednarodni kmetijski inštitut je postavil ne le osnovo za širše sodelovanje v vprašanjih prehrane in kmetijske proizvodnje, temveč je kot prvi mednarodni forum postavil načela, ki so jih po prvi svetovni vojni Zveza narodov in mnoge mednarodne gospodarske in kulturne organizacije sprejele v svoj program. To idejo internacionalnosti je ta inštitut ohranil tudi za časa obeh svetovnih vojn, tako da je lahko svoje poslanstvo in zgodovinsko tradicijo izročil Organizaciji za prehrano in kmetijstvo Združenih narodov, ki so jo svobodni narodi ustanovili dne 16. oktobra 1945. leta v Quebecu. Dve leti prej, ko je bila druga svetovna vojna na višku in ko so se težave v prehrani civilnega prebivalstva, zlasti v okupiranih deželah, kazale v najbolj hudi obliki — ne samo za vojno, temveč tudi za daljšo dobo po njej — tedaj so se na pobudo predsednika Roosevelta zbrali v Hot Springu (ZDA) zastopniki svobodnih narodov; v resoluciji so izjavili, „da je kot prvo za doseg svobode treba rešiti vprašanje prehrane, in sicer pred drugimi problemi, kajti za dve tretjini prebivalstva sveta pomeni dosedanji način življenja samo revščino, lakoto, bolezen, nepismenost in prezgodnje umiranje.“ Na tej konferenci so torej prvič razpravljali o problemih prehrane vsega človeštva ter o organizaciji kmetijske proizvodnje v svetovnem merilu. Ko so leta 1945 v Quebecu Združeni narodi sprejeli Ustanovno listino FAO, so v uvodu zapisali naslednji program svoje organizacije:

„Narodi, ki so sprejeli to Ustanovno listino, so odločeni, da pospešujejo obče blagostanje bodisi samostojno ali z združenimi akcijami v cilju: — da dvigajo višino prehrane in življenjske ravni narodov, ki so pod njihovo jurisdikcijo; — da dvigajo proizvodnjo vseh živilskih in drugih kmetijskih proizvodov s čim boljimi ukrepi in čim višjimi rezultati; — da izboljšajo življenjske razmere kmečkega prebivalstva ter s tem prispevajo k razvoju svetovnega gospodarstva in medsebojnega sodelovanja. V Ustanovni listini so navedene še naslednje naloge FAO:

Organizacija zbira, analizira, posreduje in objavlja podatke, ki se nanašajo na prehrano in kmetijstvo (Izraz „kmetijstvo“ obsega poleg kmetijske proizvodnje še ribištvo, proizvodnje morja, gozdarstvo in surove proizvode izkoriščanja gozdov). Razen tega pospešuje ali priporoča vse akcije, ki se tičejo znanstvenega, tehnološkega, socialnega in ekonomskega raziskovanja, izboljšanja vzgoje in pouka, čuvanja naravnih virov in prilagojevanja izboljšanih metod v kmetijski proizvodnji, izboljšanja predelave, razdelitve in prodaje blaga, pomenjenja in standardizacije blaga in embalaže ter organizacijo kmetijskega kreditiranja.

Organizacija FAO podeljuje vladam-članicam tehnično pomoč, če zanjo zaprosijo, ter organizira v sodelovanju z vladami, če so zato zainteresirane, potrebne misije za pomoč ter vse akcije, ki so v duhu Ustanovne listine Združenih narodov. Ustanovno listino FAO je podpisalo 45 narodov, med njimi tudi Jugoslavija, ZSSR, CSR in Poljska; kasneje so bile sprejete v članstvo tudi Nemčija,

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2. Postschließfach 17.

Avstrija, Italija, Madžarska in Španija, letos pa so pristopile še Japonska, Argentina, Nepal in Laos, vsem ko so ZSSR in vse satelitske države izstopile. Struktura članstva FAO je torej precej drugačna, kot je struktura članstva pri OZN, saj pri tej organizaciji kot pri drugih specializiranih agencijah ZN sodelujejo že aktivno bivše sile osi (Nemčija, Italija in Japonska), medtem ko je vzhodni blok izstopil, s čimer manifestira svoje opozicionalno stališče do konstruktivnega mednarodnega sodelovanja v gospodarstvu in kulturi.

Ob ustanovitvi so Združeni narodi določili, da bo začasni sedež FAO v Washingtonu, na petem zasedanju, odnosno na konferenci leta 1949 pa so določili Rim za njen stalni sedež ali glavni stan. Ob preselitvi v Rim se je Mednarodni kmetijski inštitut, ki je kot idejni predhodnik deloval skoraj petdeset let, zliil z Organizacijo za prehrano in kmetijstvo ZN.

Najvišji organ FAO je konferenca, ki jo sestavljajo zastopniki vseh držav članic. Konferenca se sestaja vsaki dve leti ter voli generalnega ravnatelja, predsednika in 18 članov sveta, ki tvorijo izvršni odbor organizacije; ta se sestaja trikrat na leto, po potrebi pa se skliče svet na izredna zasedanja.

Generalni ravnatelj in njegov upravni urad, ki šteje kakih 500 do 600 uslužbencev, izvršuje sklepe in priporočila konference in sveta. Ta urad ima pet tehničnih oddelkov, in sicer za kmetijstvo,

agrarno ekonomiko, ribištvo, gozdarstvo in prehrano in še urad za informacije in vzgojo ter upravno-finančno službo. Razen glavnega stana v Rimu poslujejo še regionalni uradi FAO za posamezne kontinente, in sicer v Genovi za Evropo, v Bang-hongu za Daljni vzhod, v Kairu za Bližnji vzhod, v Washingtonu za Severno Ameriko, v Mexico City, Rio de Janeiro, Santiagu ter Costa Rici za dežele Latinske Amerike.

Praktični program FAO se deli na dva dela ter obsega regularni program in program razširjene tehnične pomoči.

Regularni program se razvija v okviru proračuna 5 milijonov dolarjev, ki jih plačajo kot članske kontribucije države članice. Jugoslavija je doslej plačevala 0,58 do 0,78 odstotkov te vsote v znesku od 21.000 do 35.000 dolarjev letno. ZDA, Anglija in Kanada so plačevale skoraj 50 odstotkov vseh članskih kontribucij.

Program razširjene tehnične pomoči se razvija v okviru sredstev, ki jih FAO prejema od Komiteja za tehnično pomoč pri Ekonomsko-socialnem svetu Združenih narodov. Iz njihovih fondov prejema Organizacija za prehrano in kmetijstvo skoraj tretjino (točno 29 odstotkov) vseh sredstev; to je obenem najvišji odstotek sredstev, ki jih podeljuje specializiranim agencijam, kar vsekakor potrjuje važnost, ki jo OZN daje vprašanju izboljšanja prehrane in povečanja kmetijske proizvodnje v svetu.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Petek, 18. april:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 10.45 Za podeželsko ženo — 11.00 Solska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Poročila. Objave. Komentari — 14.45 Za kmete — 15.00 Solska oddaja — 17.00 Poročila — 18.40 Športna poročila — 18.45 Kmečka oddaja — 20.15 Radijski oder.

Sobota, 19. april:

6.10 Za kmetijstvo — 7.15 Pestre melodije — 8.45 Znanilci luči: Valentin Vodnik — 10.15 Solska oddaja — 10.45 Veder dopoldne — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Želi si kaj! — 15.15 Kulturno zrcalo tedna — 16.00 Imperial-malca — 19.30 Vsakega zanima!

Nedelja, 20. april:

7.15 Duhovni nagovor. Nedeljski koncert: pojeta mešani in moški zbor z Radiš — 8.10 Kmečka oddaja — 11.15 Valčki — 12.45 Kulturno zrcalo tedna — 14.45 Pozdrav za mesto in deželo — 16.15 Otroška oddaja — 20.15 Športna poročila — 21.30 Radijski oder.

Ponedeljek, 21. april:

6.15 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.00 Solska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.45 Glas mladine — 14.10 Kar si želite — 14.30 Slovenska oddaja — 15.00 Solska oddaja — 15.30 Dunajske melodije — 16.00 Pevska ura.

Torek, 22. april:

6.10 Za kmetijstvo — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Solska oddaja — 11.00 Solska oddaja — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Slovenska oddaja — 15.00 Solska oddaja — 15.30 Za ženo in družino — 16.00 Solistična ura — 18.30 Znameniti pianisti — 18.45 Kmečka oddaja — 19.15 Velika šansa.

RADIO SCHMIDT

„hiša malega človeka“

Radio-aparati za vsakogar (obroki po dogovoru) - elektro material, žarnice za domačo uporabo in prodajo - Moderna reparaturna delavnica - Studio za snemanje na ploščo.

Celovec, Bahnhofstrasse 22, Tel. 29-48

RADIO LJUBLJANA

Petek, 18. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 6.35 Gospodinj-ski nasveti — 12.40 Zabavna glasba, vmes objave — 14.00 Melodije po Vašem okusu — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 16.15 Koncert po željah — 18.00 Igra Kmečki trio — 18.20 Za pionirje — 20.00 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.15 Slovenske narodne pesmi — 21.00 Svet v satiri in humorju.

Sobota, 19. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 13.00 Stare in nove melodije — 14.00 Iz kulturnega življenja po svetu — 14.10 Pesmi jugoslovanskih narodov — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 17.40 Partizanske pesmi — 18.00 Urednikova beležnica in pionirska glasba — 18.30 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 20.15 45 veselih minut — 21.00 Prijetno zabavo!

Nedelja, 20. april:

7.00 Pester glasbeni spored — 8.20 Zeleli ste — poslušajte! — 9.10 Slovenske narodne pesmi — 11.00 Od pravljice do pravljice — 11.30 Igra Vaški kvintet, pojeta Režika Koritnik in Sonja Hočevar — 12.15 Narodne pesmi — 13.10 Zeleli ste — poslušajte! — 15.30 Za naše kmetovalce — 17.00 Promenadni koncert — 18.10 Lahka glasba.

Ponedeljek, 21. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 13.00 Od melodije do melodije — 15.30 Solska ura za nižjo

stopnjo — 17.30 Narodne pesmi — 18.10 Baletna glasba — 19.00 Zabavna glasba — 20.00 Jezikovni pogovori — 22.20 Plesne melodije.

Torek, 22. april:

5.30 Pester glasbeni spored — 6.35 Gospodinj-ski nasveti — 11.00 Solska ura za nižjo stopnjo — 11.30 Solska ura za višjo stopnjo — 12.00 Baletna glasba — 13.00 Vesele narodne pesmi — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 17.00 Igrajo Vesele godci — 17.30 Zdravstveni nasveti — 19.00 Zabavna glasba — 21.00 „Svetovne in domače literarne novosti“ — 21.20 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana.

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Carinthia

Od 18. do 21. aprila:

Unsterbliche Geliebte

20. aprila ob 10. in 14. uri:

Tarzan und die Jägerin

Peterhof

Od 18. do 24. aprila:

Günstling einer Königin (barvni film)

20. aprila ob 10. in 14. uri:

Herr Heuschreck geht in die Stadt (barvni film)

KRIVA VRBA

19. in 20. aprila:

Jesse James, Mann ohne Gesetz

VELIKOVEC

Od 18. do 20. aprila:

Der fidele Bauer

20. aprila pravljica predstava ob pol 3. uri:

Hans im Glück

21. in 22. aprila:

Mitternachtsvenen

IZJAVA

Obžalujem svoje dejansko postopanje proti g. Hanziju Kežarju o priložnosti otvoritve Prosvednega doma v Žitari vesi in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

Kori Perč.

IDENTITEČNE IZKAZNICE MORAJO BITI PRAVILNO IZSTAVLJENE

Varnostna direkcija za Koroško opozarja, da je treba identitečne izkaznice po odredbi § 2 (1) od dne 8. X. 1945, StGBI. štev. 145 izpolniti v nemškem, angleškem, francoskem in ruskem jeziku. Vsi oni, ki bi izkaznice še ne imeli izpolnjene v vseh navedenih jezikih in pravilno žigosane, se opozarjajo, da navedene nedostatke nadoknadijo. Imetniki izkaznic, ki jih ne bi imeli po predpisih izstavljenih, se izpostavljajo nevarnosti, da ne bi jih na potovanju na demarkacijski črti tako dolgo zadržali, dokler ne bi pristojna zasedbena oblast zaključila poizvedovanja.

RENTA ZA ŽENE IN VDOVE PO DELAVCIH

Državni zbor je dne 3. aprila t. l. sklenil zvezni zakon po katerem imajo žene, ki so dopolnile 60. leto svojega življenja, od 1. maja 1952 pravico do starostne rente tudi v primeru, če še izvršujejo pridobitno delo, v kolikor so izpolnile 15 letno čakalno dobo. Pravico do starostne rente pa je treba uveljaviti in je priznanje rente mogoče le na podlagi predpisanega predloga. Za začetek pravice do rente je merodajen čas vloženega predloga; zaradi tega je umestno, da upravičenke pravočasno ukrenejo potrebne korake. Predlog za priznanje rente je treba vložiti pri pristojnem občinskem uradu.

Arheolog profesor dr. Rudolf Egger

Raziskovanje zgodnje zgodovine koroške dežele je tesno povezano z imenom arheologa, to je starinoslovca, profesorja dr. Rudolfa Eggerja, ki je dne 11. aprila t. l. sredi plodovnega znanstvenega delovanja praznoval svoj sedemdeseti rojstni dan. „Carinthia I“, katere častni član je profesor dr. Egger že mnoga leta, predvideva v počastitev njegovoga jubileja izdati znanstveno zbirko. Delo, katerega prvi del bo v kratkem izšel, bo pričel kako veliko spoštovanje uživa profesor dr. Egger v znanstvenem svetu. Pri knjigi bo sodelovalo preko 100 znanstvenikov iz skoraj vseh dežel Evrope in bo značila, kako je znal učencjak profesor dr. Egger za svoje ustvarjanje zainteresirati tudi široko javnost.

Višek njegovoga dela so v zadnjem času izkopavanja nedaleč od Gospe Svete na Sentalenski gori, pri katerih je pod vodstvom profesorja dr. Eggerja sodelovala vrsta znanstvenikov in zgodovinarjev. Izkopavine starega keltsko-rimskega mesta koroške države so žive pričje davno minule antične dobe, o onem času in življenju govorijo kamni in ruševine zidovja. In še v mnogih krajih na Koroškem so izkopavine preteklih časov tesno povezane z znanstvenim raziskovanjem profesorja dr. Eggerja. Profesor dr. Egger je neustrahovano desetletja raziskaval prazgodovino Koroške in z globokim in razsežnim razumom priključil preče preteklosti na dan. Njegova zgodovinska raziskavanja niso mrtva znanost, temveč resnična veda življenja, za katero se ne zanimajo samo učenjaki, temveč tudi široke plasti.

Kdor ima srečo, da lahko učenjaka profesorja dr. Eggerja spremlja v krajih njegovoga znanstvenega raziskovanja, mu ob njegovem živem pripovedovanju vstaja pred očmi slika davno minulih dob v vsej svoji resničnosti.

Kljub visokim letom stoji arheolog profesor dr. Egger neustrahovano sredi dela in ustvarjanja. Neštevilnim čestitkam, ki jih je deležen ob svojem življenjskem jubileju, se pridružujemo tudi mi.

Dne 16. aprila je jubilat predaval v Vidmu, nadaljnje njegovo predavanje pa je predvideno v Ljubljani.

Slovenska prosvetna zveza

naznanja:

SPD „Danica“ v Št. Vidu bo priredilo dne 20. aprila t. l. ob 15. uri Finžgarjevo igro:

„Veriga“

Igralci v Škocjanu bodo ponovili dne 20. aprila t. l. burko

„Repoštev“

Igralci v Št. Jakobu v Rožu bodo igrali dne 20. aprila t. l. ob 14.30 in 19.00 uri igro

„Sneguljčica“

Igralci v Globasnici bodo dne 20. aprila t. l. igrali igro

„Vislavina odpoved“

Slovinci, udeležite se!

KDAJ MORA BITI IZPLAČANA PLAČA?

Koroška delavska zbornica sporoča: Zakon o nameščencih vsebuje v § 15 posebno odredbo o zapadlosti plač. Ta odredba določa, „da je treba nameščencu izplačati plačo najpozneje 15. in zadnji dan v mesecu in približno enakih zneskih.“ Izplačilo celotne plače se more po dogovoru določiti na zadnji dan v mesecu in se mora izplačati predzadnji dan v mesecu v primeru, če odpade zadnji datum na nedeljo.

SKRB ZA POČITEK ŠOLSKE MLADINE

Bavarsko prosvetno ministrstvo se je po dolgih posvetovanjih s starši odločilo za zanimivo novost v pouku na osnovnih in srednjih šolah. Odslej učitelji in profesorji ne bodo smeli dajati učencem in dijakom v soboto za ponedeljek nobene domače naloge. Za domače naloge z daljšim rokom pa ne sme biti določeno ponedeljek. Ministrstvo utemeljuje svoj sklep s tem, da imajo tudi učenci in dijaki, kakor vsi delovni ljudje, pravico do enega dneva počitka v tednu. Pač pa je ministrstvo priporočilo staršem, naj bolj kakor doslej skrbijo, da bodo otroci nedelje res porabili za počitek in razvedrilo.

Vse gospodarske in poljedelske stroje kot kosilnice, obračalnike, grablje, brane, okopalnike, kultivatorje, pluge dobite najceneje v zalogi strojev, koles in šivalnih strojev
J. LOMSCHEK, Zagorje-St. Lipš,
pošta: Dobrla ves